«ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ ԵՄ»
ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվան
տնտեսագիտության ինստիտուտի տնօրեն
տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ

_____ Մ.Գ.Մանուչարյան
18 մարտի 2026թ.

ԿԱՐԾԻՔ
ԱՌԱՋԱՏԱՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ

Լուսինե Եղիազարի Ղազարյանի «Ակտիվների կառավարման հիմնախնդիրները ՀՀ ապահովագրական ընկերություններում» թեմայով ատենախոսության վերաբերյալ, ներկայացված Ը.00.03 «Ֆինանսներ, հաշվապահական հաշվառում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար

Մասնակցում էին՝ Մերի Մանուչարյան՝ *տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ*, Լիանա Խաչատրյան՝ *տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ*, Եվգենյա Հակոբյան՝ *տնտեսագիտ. թեկնածու*, Ռոբերտ Սարինյան՝ *տնտեսագիտ. դոկտոր, պրոֆ.*, Բելլա Գաբրիելյան՝ *տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ*, Գևորգ Հարությունյան՝ *տնտեսագիտ. թեկնածու*, Գրիգոր Մանուկյան՝ *տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ*, Շողեր Պողոսյան՝ *տնտեսագիտ. թեկնածու*, Մանուշ Մինասյան՝ *տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ*, Գոհար Ոսկանյան՝ *տնտեսագիտ.թեկնածու:*

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԹԵՄԱՅԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ժամանակակից տնտեսությունում ապահովագրական ընկերությունները համարվում են ոլորտային առանձնահատկություններ ունեցող ֆինանսական ինստիտուտներ, որոնք շուկայական միջավայրում շատ ճկուն են սպառողների ճաշակի, տեխնոլոգիական և տնտեսական միջավայրի փոփոխությունների նկատմամբ: Ապահովագրական ընկերություններին բնորոշ է անհամեմատ բարդ դրամական շրջանառությունը, քանի որ ապահովագրական ռիսկերի ստանձնումից հետո նրանք ապահովագրավճարները հավաքագրում են նախապես, իսկ հատուցումները կատարում ապագայում՝ անորոշ ժամանակահատվածում և անորոշ ծավալով: Նշված առանձնահատկությամբ էլ պայմանավորված է ակտիվների կառավարման՝ որպես ապահովագրական ընկերությունների ֆինանսական կայունության, վճարունակության

և շահութաբերության ապահովման առանցքային գործիքի ռազմավարական նշանակությունը:

Միջազգային փորձը վկայում է, որ զարգացած ապահովագրական շուկաներում ակտիվների կառավարման արդյունավետ մոդելները հիմնված են ռիսկ-եկամտաբերությունն հարաբերակցության օպտիմալացման, դիվերսիֆիկացման և կարգավորող պահանջների համադրման վրա: Ինչ վերաբերում է հայաստանյան փորձին, ապա այստեղ սակավաթիվ են ապահովագրական ընկերությունների ակտիվների, մասնավորապես՝ ներդրումային պորտֆելի և դեբիտորական պարտքերի կառավարման քանակական մոդելների վերաբերյալ խորքային ուսումնասիրությունները: Նույն կերպ, դեռևս իրականացված չէ միջազգային փորձի ամբողջական հարմարեցում տեղական շուկայի պայմաններին: Նշված հանգամանքներն էլ պայմանավորում են ընտրված թեմայի գիտական և գործնական արդիականությունը:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Ատենախոսության նպատակն է ուսումնասիրել ապահովագրական ակտիվների կառավարման ժամանակակից գործիքների, այդ թվում՝ ներդրումային պորտֆելի օպտիմալացման, դեբիտորական պարտքերի կառավարման և մարդկային ռեսուրսների արդյունավետության գնահատման մեթոդների կիրառման հնարավորությունները ՀՀ ապահովագրական ընկերություններում՝ միտված վերջիններիս արդյունավետության բարձրացմանը:

Սահմանված նպատակին հասնելու համար ատենախոսության շրջանակներում դրվել են հետևյալ խնդիրները՝

- ուսումնասիրել ապահովագրական ընկերությունների ակտիվների կառավարման տեսական և մեթոդաբանական հիմքերը,
- վերլուծել ՀՀ ապահովագրական շուկայի ակտիվների կազմը, կառուցվածքն ու դինամիկան, ինչպես նաև բնութագրել առկա խնդիրներն ու սահմանափակումները,
- հետազոտել ՀՀ ապահովագրական շուկայում ակտիվների կառավարման մեխանիզմները և միտումները, գնահատել դրանց ազդեցությունն ապահովագրական ընկերությունների ֆինանսական կայունության վրա,
- ըստ համեմատական վերլուծության՝ ուսումնասիրել ակտիվների կառավարման միջազգային լավագույն փորձը և դրա տեղայնացման հնարավորությունը ՀՀ ապահովագրական շուկայում,

- մշակել գիտական և գործնական մեխանիզմներ՝ ուղղված ՀՀ ապահովագրական շուկայի զարգացմանը և ակտիվների կառավարման արդյունավետության բարձրացմանը:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐՈՒՅԹԸ

Ատենախոսության շրջանակում կատարված հետազոտություններն ու վերլուծությունները հանգեցրել են մի շարք արդյունքների, որոնցից գիտական նորույթ են պարունակում հետևյալները.

- Տնտեսաչափական մեթոդների կիրառմամբ գնահատվել են ապահովագրական ընկերության շահութաբերության վրա դեբիտորական պարտքերի ինտենսիվության ցուցանիշների ազդեցության ուղղությունը, չափն ու որակը:
- ՀՀ ապահովագրական ընկերությունների համար առաջարկվել են միջազգային փորձում կիրառվող՝ դեբիտորական պարտքերի կառավարման լիմիտային և սև ցանկի մոդելներ՝ նշելով դրանց տեղայնացման «ճանապարհային քարտեզը»: Ըստ առաջին մոդելի՝ սահմանվում են գործակալների և ապահովադիրների պարտավորությունների առավելագույն սահմանաչափերը, իսկ ըստ երկրորդի՝ բացահայտվում և արգելափակվում բարձր ռիսկայնություն ունեցող պարտատերերը՝ նպաստելով դրամական հոսքերի կայունացմանը:
- ՀՀ ապահովագրական շուկայում գործող ընկերությունների համար մշակվել է ակտիվների օպտիմալ պորտֆելի ընտրության
- մաթեմատիկական մոդել՝ հիմնված Մարկովիցի պորտֆելային տեսության վրա և հարմարեցված ԿԲ սահմանափակումներին և տեղական շուկայի պայմաններին:
- Մշակվել է ապահովագրական սքոր համակարգի հայեցակարգ, որն օգտագործվում է ապահովագրական ընկերության ապահովագրական պորտֆելի որակի և ռիսկայնության գնահատման, ինչպես նաև ակտիվների կառավարման արդյունավետության բարձրացման համար:
- Առաջարկվել է ապահովագրական ընկերության հուսալիության ՔԱՌԱՄԵԼՍ գնահատականի ձևավորման մեթոդաբանական նոր մոտեցում, որի շրջանակում փորձ է արվել բացահայտելու ակտիվների որակի դերը և ազդեցությունը ապահովագրական ընկերության հուսալիության վրա:

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ատենախոսության ***ներածությունում*** հիմնավորված է թեմայի արդիականությունը, ներկայացված են հետազոտության նպատակներն ու խնդիրները, ուսումնասիրության օբյեկտը և առարկան, տեսամեթոդաբանական և տեղեկատվական հիմքերը, ստացված արդյունքները և նորույթները, արդյունքների գիտագործնական նշանակությունը, հետազոտության շրջանակներում կատարված հրապարակումները, ինչպես նաև հետազոտության կառուցվածքը:

Ատենախոսության առաջին՝ ***«Ակտիվների կառավարման տեսամեթոդական հիմքերը»*** գլխում ուսումնասիրվել են ակտիվ հասկացության էությունն ըստ հաշվապահական և տնտեսագիտական մոտեցումների, ակտիվների դասակարգումն ըստ կազմի, իրացվելիության, օգտագործման և տնտեսական նշանակության՝ ներառյալ ֆինանսական, նյութական, ոչ նյութական ակտիվները և մարդկային ռեսուրսները:

Ատենախոսության երկրորդ՝ ***«Ակտիվների կառավարման ուղղությունների արդյունավետության գնահատումը ՀՀ ապահովագրական ընկերություններում»*** գլխում իրականացվել են ապահովագրական ընկերությունների ակտիվների կազմի, կառուցվածքի և դինամիկայի վերլուծություն:

Ատենախոսության երրորդ՝ «***Ակտիվների օպտիմալ կառավարման ժամանակակից մոդելների ներդրման հնարավորությունները ՀՀ ապահովագրական ընկերություններում***» գլխում ուսումնասիրվել են ակտիվների կառավարման արդյունավետության բարձրացմանն ուղղված ժամանակակից մոդելների կիրառման հնարավորությունները ՀՀ ապահովագրական շուկայում: Ձևակերպվել է ապահովագրական ընկերության ներդրումային պորտֆելի օպտիմալացման մաթեմատիկական խնդիր, որի նպատակն է ապահովել պորտֆելի շահույթի առավելագույն մակարդակ զսպված ռիսկի պայմաններում:

Հետազոտության արդյունքների վերլուծությունը թույլ է տալիս կատարելու եզրահանգումներ, որոնք ամփոփված են ատենախոսության ***«Եզրակացություններ»*** բաժնում:

ԴԻՏՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Ինչպես ցանկացած գիտական աշխատանք, սույն ատենախոսությունը ևս զերծ չէ որոշակի թերություններից, որոնցից կարևորել ենք հետևյալները.

1. Ատենախոսության 1.1.ենթագլխի վերնագիրն է «Ակտիվների էությունը, տեսակները և դասակարգումը», մինչդեռ ենթագլխի մեծ մասում շարադրված է ապահովագրության էությունը, նշանակությունը, գործառույթները: Հետևաբար,

ավելի ճիշտ կլիներ 1.1. ենթագլխի վերնագիրն այնպես շարադրել, որը կներկայացներ նրա բովանդակությունն ամբողջությամբ:

2. Ատենախոսությունում մարդկային ռեսուրսները նշվում են որպես ապահովագրական ընկերության կարևորագույն ակտիվ: Աշխատանքն ավելի բովանդակային կլիներ, եթե ատենախոսը վերլուծեր ապահովագրության ոլորտի մասնագետների ուսուցման, վերապատրաստման, մոտիվացման, վարձատրության, ընկերության բարոյահոգեբանական մթնոլորտի հետ կապված խնդիրները, ներկայացներ դրանց լուծման տարբերակներ:
3. Չնայած աշխատանքում հիմնավորվել է այն հանգամանքը, թե ինչու են հարցմանը ընդամենը 10 փորձագետ մասնակցել (էջ 98), այնուամենայնիվ 10 կարծիքի հիման վրա եզրահանգումներ անելն այնքան էլ օբյեկտիվ արդյունք չի ապահովում: Կարելի էր ներառել նաև այլ մասնագիտության տեր փորձագետներ, ովքեր որոշակի առնչություն ունեն ուսումնասիրվող թեմայի հետ:
4. Այսօր արագ զարգացող տեխնոլոգիաները մեծ ազդեցություն ունեն ֆինանսական շուկաների վրա, ուստի ապահովագրական ընկերությունների ակտիվների կառավարման հարցում դրանց հնարավորությունների օգտագործումը նույնպես պետք է դիտարկվեր ատենախոսության մեջ (օրինակ՝ աճող ռիսկերի գնահատման և կառավարման համակարգեր, ապահովագրական գործարքների ավտոմատացում և թվայնացում, բիզնես վերլուծություն, մեքենայական ուսուցում, տվյալների վերլուծություն) ապահովագրական ոլորտում՝ ռիսկերի գնահատման, ռազմավարական կառավարում և այլն:
5. Ապահովագրական ընկերությունների ակտիվների կառավարման հարցում պետական վերահսկողությունը և իրավական բարեփոխումները կարևոր են՝ կապված ֆինանսական կայունության և արդար մրցակցության ապահովման հետ: Ատենախոսությունը կշահեր, եթե ներկայացվեր այս ասպարեզում առկա խնդիրները:
6. Ատենախոսությունում արված եզրահանգումը, ըստ որի ակտիվների կառուցվածքում գերակշռում են ցածր ռիսկային գործիքները, իսկ բարձր եկամտաբերությամբ ակտիվների կշիռը սահմանափակ է, համապատասխանում են իրականությանը: Սակայն կարիք կա հիմնավորելու, թե որքանով է ապահովագրական ընկերությունների համար նման ռազմավարությունը ընդունելի, հատկապես, եթե հաշվի առնենք, որ ներդրումային եկամուտների ներուժի չիրացումը կարող է բացասաբար ազդել ընկերությունների երկարաժամկետ կայունության վրա:
7. Աշխատանքում մշակվել է ապահովագրական ընկերության հուսալիության գնահատման ՔԱՌԱՄԵԼՍ գնահատականի նոր մեթոդաբանական մոտեցում,

որը հնարավորություն է տվել քանակապես գնահատելու ակտիվների կառավարման ազդեցությունը ընկերության հուսալիության վրա: Մոդելի համար օգտագործվել է ՀՀ տվյալները, աշխատանքը կշահեր, եթե անդրադարձ կատարվեր այլ երկրների օրինակներին՝ ինչպես է ՔԱՌԱՄԵԼՍ գնահատականը կիրառվում այլ երկրներում և որքանով է արդյունավետ:

8. Մինչ կոնկորդացիայի գործակցի հաշվարկի աղյուսակը ներկայացնելը (էջ 102), ճիշտ կլիներ ներկայացնել այդ գործակցի էությունը, հաշվարկման կարգը, թեկուզ և ատենախոսության նախորդ գլուխներում:
9. Տպավորությունն այնպիսին է, որ ներկայացված ատենախոսությունն ավելի շատ մաթ.-մոդելավորման ուղղվածություն ունի:
10. Աշխատանքում առկա են մի շարք տեխնիկական բնույթի թերություններ, մտքի սխալ ձևակերպումներ, մասնավորապես. էջ 27 գծապատկեր 1.2.7-ում, 1.2.8-ում, մեր կարծիքով, ճիշտ կլիներ նշել «ըստ ապահովագրության դասերի և ոչ թե տեսակների», համանման ձևով՝ էջ 28-ում կիրառել ոչ թե ապահովագրության ուղղություն, այլ՝ ապահովագրության դաս, ինչպես սահմանված է «Ապահովագրության և ապահովագրական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքով, «Ապահովագրվող» հասկացության փոխարեն պետք է լինի «ապահովադիր» հասկացությունը, ինչպես սահմանված է ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքով՝ էջ 24 նախավերջին պարբերություն, էջ 7, 2-րդ կետ– «գործակալ» տերմինն ապահովագրության մեջ ասոցացվում է միջնորդի հետ, ավելի ճիշտ կլիներ, այդ բառի փոխարեն կիրառել օրինակ «ընկերություն» հասկացությունը, աղյուսակ 2.2.7.-ում, 2.2.8.-ում, 2.2.9.-ում և այլն նշված չէ չափման միավորները (հազ. դրամ), ներկայացված բանաձևերում հղումներ չկան (օրինակ, էջ 90-92):

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Լուսինե Եղիազարի Ղազարյանի «Ակտիվների կառավարման հիմնախնդիրները ՀՀ ապահովագրական ընկերություններում» թեմայով ատենախոսությունը կարելի է որակել որպես ինքնուրույն հետազոտություն, որն ուղղված է ՀՀ ապահովագրական ընկերություններում ակտիվների կառավարման հիմնախնդիրների բացահայտմանը:

Թեկնածուական ատենախոսության սեղմագիրն արտացոլում է հետազոտության հիմնական բովանդակությունը, արդյունքները և գիտական նորույթը: Հեղինակի կողմից հրապարակած 9 (ինը) գիտական հոդվածները համապատասխանում են հետազոտության ուղղվածությանը և խնդիրներին:

Լուսինե Եղիազարի Ղազարյանի «Ակտիվների կառավարման հիմնախնդիրները ՀՀ ապահովագրական ընկերություններում» թեմայով ատենախոսությունը և դրան համատեղ կազմված սեղմագիրն ու թվով 9 (ինը) հոդվածների հրապարակումները համապատասխանում են ՀՀ–ում գիտական աստիճանաշնորհման կանոնակարգի 6-րդ և 7-րդ կետերին, ինչպես նաև թեկնածուական ատենախոսություններին ներկայացվող այլ պահանջներին, իսկ աշխատանքի հեղինակը արժանի է Ը.00.03 «Ֆինանսներ, հաշվապահական հաշվառում» մասնագիտության գծով տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը:

Ատենախոսությունը քննարկվել է ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտի՝ որպես առաջատար կազմակերպության, «Ատենախոսությունների քննարկման և կարծիքների ներկայացման» հանձնաժողովի նիստում (18.03.2026թ., արձանագրություն թիվ 6):

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվ. ՏԻ
ավագ գիտաշխատող,
տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ **Մ.Մ.Մինասյան**

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվ. ՏԻ
գիտաշխատող,
տնտեսագիտության թեկնածու **Գ.Վ.Ոսկանյան**

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի ՏԻ ավագ գիտաշխատող, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ Մ.Մինասյանի և նույն ինստիտուտի գիտաշխատող, տնտեսագիտության թեկնածու, Գ.Ոսկանյանի ստորագրությունների իսկությունը «հաստատում եմ»՝

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվ. ՏԻ
գիտ. քարտուղար,
տնտեսագիտության թեկնածու **Ե.Ա. Հակոբյան**
«18» մարտի, 2026թ.
Կ. Տ.